

Meranie subjektívne prežíanej pohody rómskych adolescentov

Elena Kretová

VÚDPaP, Bratislava
ekretova@centrum.cz

Abstrakt

Príspevok pojednáva o používaní štyroch škál Bernského dotazníka subjektívnej pohody v skupine rómskych adolescentov vo veku 12-14 rokov. Išlo o škály Pozitívny postoj k životu, Sebaocenenie, Depresívne naladenie, Aktuálne starosti. Exploračná faktorová analýza s vynútenou voľbou štyroch faktorov v súbore 78 rómskych a 75 nerómskych žiakov 7. ročníka ZŠ potvrdila existenciu pôvodných škál dotazníka. Sebaocenenie a pozitívny postoj k životu tvorili spoločne jeden faktor. Zdá sa, že pozitívny obraz o sebe samom je spätý s pozitívnym postojom k životu všeobecne. Vzťahová analýza škál v skupine rómskych žiakov potvrdila pozitívne väzby medzi pozitívnym postojom k životu a sebe samému a pozitívny vzťah medzi depresívnym naladením a mierou prežívania starostí. Miera starostí a depresívneho prežívania však nesúvisí s optimistickým pohľadom na život. Rómski žiaci majú rovnako pozitívny pohľad na život a seba samého ako nerómski. Rómski chlapci prežívajú v porovnaní s nerómskymi viac starostí.

Kľúčové slová: Bernský dotazník subjektívnej pohody, rómska menšina

Úvod

Výskum psychickej pohody a kvality života má na Slovensku a v Čechách svoju tradíciu. Dokazujú to práce mnohých autorov (Kováč, 1996, 2001, 2003; Kováč, Kebza, Šolcová, 2003; Šolcová, Kebza, 2005; Mareš, 2005; Kuruc, 2002; Macek a kol., 1999; Džuka a kol., 1993; Džuka, 1995, 1997, 2002, 2004; Blatný, 2001; Lašek, 2003). Jednou z obľúbených metód používaných na výskumné účely, zatiaľ úplne neštandardizovanou je Bernský dotazník psychickej pohody (Džuka a kol., 1993; Džuka, 1995). Táto metóda meria dve dimenzie subjektívnej pohody: Spokojnosť a Negatívne rozpoloženie. Výskum potvrdil päť zo šiestich subškál, s ktorými je možné v domácich podmienkach rátať. Merajú Pozitívny postoj k životu, Sebaocenenie, Depresívne naladenie (Spokojnosť so životom), Uvedomovanie si problémov, Telesné ťažkosti (Negatívne rozpoloženie). Štyri z nich sme použili pri výskume subjektívnej pohody slovenských rómskych detí.

Výskumný súbor

Výskumný súbor tvorila skupina 78 rómskych (26 chlapcov a 52 dievčat) a 75 nerómskych (40 chlapcov a 35 dievčat) žiakov 7. ročníka ZŠ. Deti pochádzali z oblastí východného (Jarovnice), severného (Rakúsy, Stráne pod Tatrami), stredného (Handlová) a západného (Zlaté Klasy, Podunajské Biskupice, Plavecký Štvrtok) Slovenska (podrobnejšie pozri v tabuľke 1 a 2).

Všetkým žiakom sme podali Bernský dotazník psychickej pohody (Džuka a kol., 1993). Dotazník je v súčasnosti pomerne obľúbený a pre výskumné účely často používaný. Ako sme zistili, jedna z piatich škál dotazníka bola pre žiakov 7. ročníka ZŠ (12–14 roční) problematicky zrozumiteľná. Išlo o význam položiek, ktoré zisťovali úroveň subjektívnych telesných ťažkostí (búšenie srdca a pod.). So škálou sme ďalej nepracovali, a to z dôvodu podozrenia na nedostatočné porozumenie obsahu položiek.

Jednotlivé škály majú nasledovné obsahové naplnenie:

Pozitívny postoj k životu (BDP1) – jedná sa o relatívne pretrvávajúcu charakteristiku osoby, z hľadiska obsahu sa jedná o kognitívne hodnotenie (subjektívny úsudok) vlastnej životnej spokojnosti. Čím vyššie skóre osoba dosiahne, tým je so svojím životom spokojnejšia. Táto dimenzia je považovaná za základný komponent subjektívnej pohody kognitívneho charakteru.

Aktuálne psychické problémy (BDP2) – tento znak podľa súčasných definícií subjektívnej pohody možno interpretovať ako negatívny aspekt subjektívneho prežívania. Z hľadiska stability možno predpokladať, že je skôr ukazovateľom aktuálneho prežívania. Čím vyššie skóre v tejto škále osoba dosiahne tým menej starostí vo svojom živote prežíva.

Aktuálne telesné ťažkosti (BDP3) – táto škála je dobrým ukazovateľom toho, akými telesnými ťažkosťami osoba trpí. Čím vyššie skóre osoba dosiahne, tým zriedkavejšie trpí telesnými ťažkosťami, a tým menej je narušené prežívanie subjektívnej pohody.

Sebaocenenie (BDP4) – položky tejto škály reprezentujú mieru, ktorá vyjadruje cez postoj osoby k sebe samej skutočnosť, ako osoba samu seba hodnotí. Táto škála meria relatívne stabilnú osobnostnú dimenziu. Čím vyššie skóre, tým osoba seba samu vníma ako hodnotnú, má k sebe samej pozitívnejší postoj a pozitívnejšie sebaocenenie.

Depresívne naladenie (BDP5) – jedná sa o pretrvávajúci spôsob prežívania osoby s negatívnym obsahom. Čím vyššie skóre osoba dosiahne, tým menej psychických problémov je pre ňu typických.

Spracovávanie získavaných údajov započalo ich zadaním pre výpočet faktorovej analýzy a následovalo overenie dimenzionality dotazníka v skupine rómskych a pre porovnanie i nerómskych adolescentov. Vykonaná bola exploračná faktorová analýza (extrakcia metódou Hlavných komponentov, rotácia Oblimin) s nútenou voľbou štyroch faktorov. Následne sme vypočítali vnútornú konzistenciu škál (Cronbach alfa). V ďalšom kroku sme sa zamerali na vlastnosti subškál dotazníka, ich vzájomné vzťahy a rozdiely: interpohlavné a interskupinové.

Výskumné otázky

Položili sme si nasledujúce výskumné otázky:

Je možné použiť Bernský dotazník psychickej pohody mládeže v skupine rómskych adolescentov vo veku 12-14 rokov?

Aké vlastnosti budú zistené dimenzie (škály) dotazníka vo výskumnom súbore vykazovať?

Budú subškály dotazníka spĺňať významnosť vzájomných vzťahov?

Aká bude miera subjektívnej pohody rómskych adolescentov v porovnaní s nerómskymi?

Výsledky

Výsledky Barlettovho testu ukazujú, že v oboch súboroch detí možno použiť výpočet formou faktorovej analýzy (rómski žiaci: $\chi = 646,335^{***}$; nerómski žiaci: $\chi = 678,195^{***}$). Výsledky uvádzame ďalej vždy v rovnakom poradí: rómske deti – skupina 1, nerómske deti – skupina 2. Štyri faktory, ktoré sme výpočtom dosiahli osobitne pre skupinu 1 a 2 uvádzame v tabuľkách 3 a 4.

Faktorová analýza položiek dotazníka ukázala, že faktory sa prelínajú navzájom. Pôvodné faktory však obsahujú položky, ktoré by do nich patriť mali, samozrejme aj položky z iných subškál dotazníka. Čo je zaujímavé, faktory Pozitívny postoj k životu a Sebaocenenie tvoria spoločne jednu dimenziu. Jednoznačnejšie to vidieť v prípade rómskych žiakov (tabuľka 3). Konečnú verziu dotazníka BDP v prípade rómskych žiakov tvoria 3 známe faktory: Pozitívny postoj k životu a k sebe samému (Sebaocenenie), Aktuálne starosti, Depresívne naladenie. Štvrtý faktor saturujú položky rôzneho znenia a zamerania. Ide o položky dimenzie Sebaocenenie, ku ktorým pribudli „Mám viac radosti zo života ako väčšina iných ľudí“ a „(Ne)Robil som si v posledných dňoch starosti kvôli škole, resp. príprave na profesiu“.

V prípade nerómskych žiakov tvoria položky dotazníka 4 faktory, pričom položky faktorov Pozitívny postoj k životu a Sebaocenenie sú rozdelené do dvoch faktorov (tabuľka 4). Pri výpočte vnútornej konzistencie sme ich však zlúčili do jednej dimenzie.

Ako vidieť v spodných riadkoch tabuliek 3 a 4, v súbore rómskych adolescentov možno celkom iste použiť faktory Pozitívny postoj k sebe samému a k životu a faktor Uvedomovanie si problémov. Faktor Depresívne naladenie nespĺňa podmienku vnútornej konzistencie – reliability (tabuľka 3). V skupine nerómskych žiakov možno použiť všetky tri škály (tabuľka 4), všetky tri škály spĺňajú podmienku dostatočnej miery vnútornej konzistencie.

Chceli by sme poznamenať, že ak sme vyrátali Cronbach alfa pre škály Pozitívny postoj k životu a Sebaocenenie zvlášť, v oboch skupinách vyšli podobné výsledky: Cronbach alfa BDP1 nadobúdalo uspokojivé hodnoty (0,75; 0,72), no Sebaocenenie samo o sebe ich nenadobudlo (0,40; 0,10).

Škála vyhovujúca a plne kompatibilná s pôvodnou škálou je podľa J. Džuku a kol. (1993) jedine škála Uvedomovanie si problémov (aktuálne starosti). V pôvodnom znení možno samozrejme počítat aj so škálou Pozitívny postoj k životu. Škálu Sebaocenenie v našom prípade nemožno brať do úvahy samostatne, keďže nie je reliabilná. Alternatívou by bolo spojiť spomínané dve škály dotazníka do jednej a nazvať ju jednoducho Pozitívny postoj k životu a k sebe samému. Depresívne naladenie plne vyhovuje len v prípade nerómskych detí. V súbore rómskych žiakov sa táto škála javí ako nereliabilná (tabuľka 3).

Rozloženie škál dotazníka – testovanie normality rozloženia

Testovanie normality rozloženia škál dotazníka BDP poukazuje na uspokojivejšie výsledky v súbore nerómskych žiakov (tabuľka 5 a 6). V súbore rómskych žiakov (tabuľka 5) dosahuje uspokojivé výsledky škála Depresívne naladenie a Uvedomovanie si problémov. Škály Pozitívny postoj k životu alebo spojená škála Pozitívny postoj k životu a sebe samému nemajú normálne rozloženie. Ak sa pozrieme na obrázok 1, vidíme, že rozloženie výsledkov je posunuté doprava. Môžeme sa domnievať, že výsledky ovplyvnili jednotlivci s extrémne nízkym skóre Pozitívneho postoja k životu alebo k sebe samému.

Výsledky v súbore nerómskych žiakov (tabuľka 6) ukazujú na dobré rozloženie subškál Pozitívny postoj k životu, Depresívne naladenie a Uvedomovanie si problémov. Škála Pozitívneho postoja k životu a k sebe samému nespĺňa podmienky normálneho rozloženia súboru. Možno sa domnievať, že tento výsledok je ovplyvnený spojením so škálou Sebaocenenie (tabuľka 6) a rovnako ako v prípade rómskych žiakov, sú výsledné hodnoty posunuté na pravú stranu Gaussovej krivky.

Korelácie

Výsledky korelačnej analýzy nepotvrdili výsledky iných autorov (Džuka a kol., 1993). V skupine rómskych žiakov (tabuľka 7) je v pozitívnom vzťahu škála Pozitívny postoj k životu a Sebaocenenie a ďalej škála Uvedomovanie si starostí a Depresívne naladenie. Uvedomovanie si starostí a Depresívne prežívanie nesúvisí s Pozitívnym postojom k životu. Bolo by treba overiť, či ide o špecifikum našej skupiny, alebo či sa dajú tieto výsledky zovšeobecniť.

V skupine nerómskych žiakov (tabuľka 8) všetky subškály okrem Uvedomovanie si starostí sú vo významnom vzťahu. Akoby v tomto prípade platilo, že racionálne uvedomovanie si problémov nesúvisí s psychickou pohodou mladých adolescentov.

Interpohľavné a interskupinové rozdiely

Skupiny detí sa líšia v priemernom skóre dvoch škál dotazníka psychickej pohody: v škále Depresívne naladenie a Uvedomovanie si problémov. Čím vyššia je hodnota priemerného skóre v tabuľke 9, tým vyššia je pohoda detí. To znamená, že vyššie skóre napríklad Aktuálnych starostí ukazuje menej ustarostenú skupinu. Rómske a nerómske deti sa pri porovnaní prostredníctvom U-testu nelíšia v miere pozitívneho postoja k životu a k sebe samému. Výsledky však ukazujú, že rómske deti sú viac subjektívne depresívne a majú viac starostí ako deti nerómske. Keďže však škála Depresívne naladenie nebola reliabilná, uvažujeme len o rozdieloch v miere ustarostenosti a uvedomovania si problémov. Keď sme súbor rozdelili podľa pohlaví, výsledky ukázali, že rozdiely sa vyskytujú najmä v chlapčenskom súbore (tabuľka 10). To znamená, že rómski chlapci oproti nerómskym prežívali vyššiu mieru starostí. Dievčatá oboch skupín sa medzi sebou nelíšili (tabuľka 11).

Interpohľavné rozdiely v skupinách rómskych a nerómskych detí ukázali, že rómski chlapci a dievčatá sa medzi sebou v jednotlivých škálach BDP nelíšia. V skupine nerómskych chlapcov a dievčat sa vyskytol jeden rozdiel na hranici významnosti, a to v škále Uvedomovanie si problémov, kde dosahovali vyššiu mieru pohody chlapci.

Záver

Úlohou našej práce bolo overiť možnosť použitia meranie subjektívnej pohody rómskych adolescentov vo veku 12-14 rokov Bernským dotazníkom psychickej pohody. Z výsledkov vyplýva, že použiteľné sú škály Pozitívny postoj k životu a Uvedomovanie si problémov. Škála Sebaocenenie sama o sebe neexistuje, odporúčali by sme ju spojiť so škálou Pozitívny postoj k životu. Škála Depresívne naladenie sa ukázala ako nereliabilná. Namiesto je úvaha o vývine sebaoponovania a sebaocenenia našich adolescentov. Zdá sa, že vo veku 12 – 14 rokov nie je

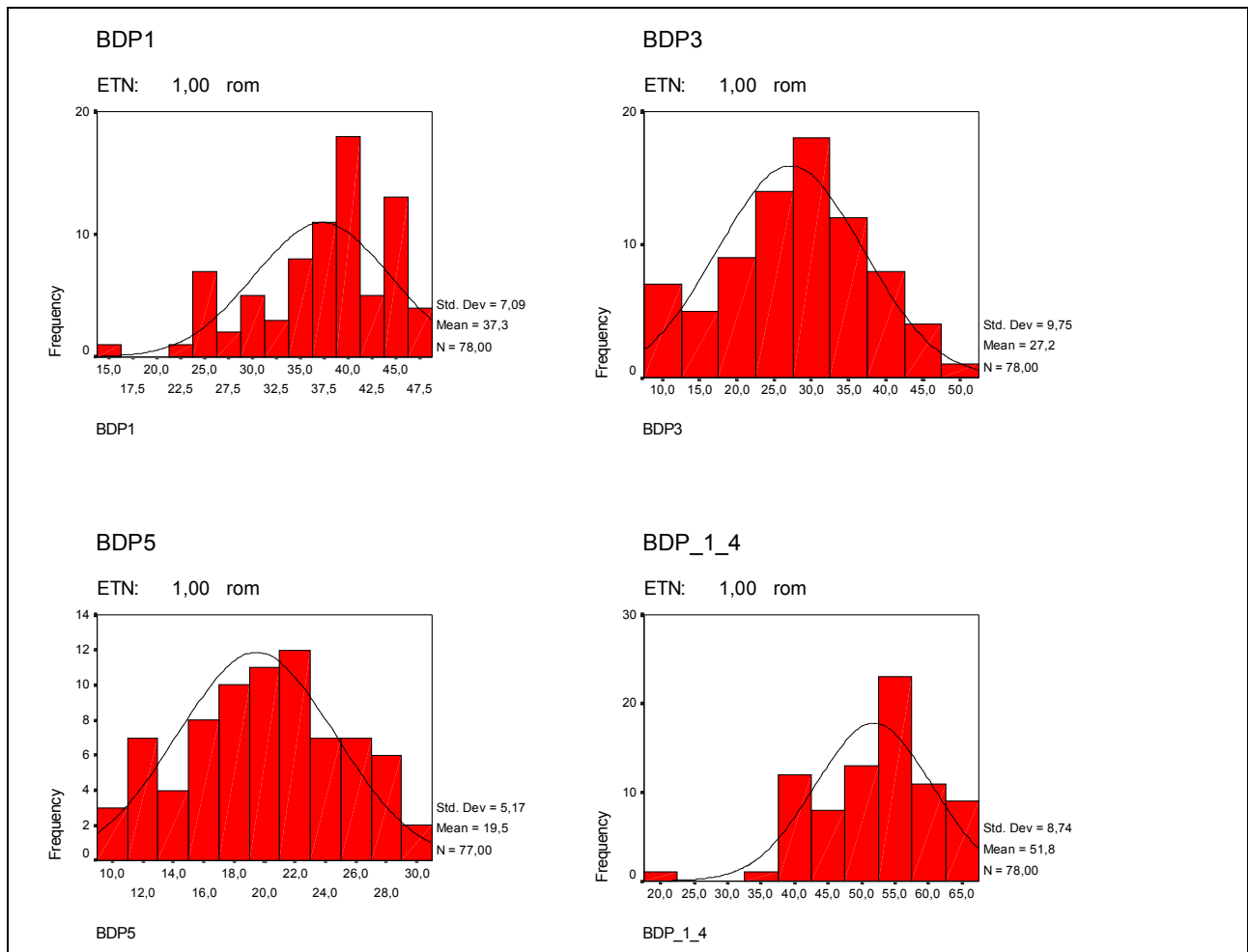
vnímanie samého seba ako niekoho, koho subjekt aktívne a osobitne oceňuje a vytvára si k nemu (sebe samému) vzťah, ešte zrelé.

Interpohlavné porovnania ukázali, že skupina chlapcov a dievčat sa zásadne nelíši. Nerómske dievčatá sú ustarostenejšie ako chlapci. Celkovo treba povedať, že rómski chlapci v porovnaní s nerómskymi sa ukazujú ako ustarostení, čo je v rozpore s doterajšími výsledkami (Koteková, 1998).

Na záver nášho výskumného výberu by sme chceli zhrnúť, že Pozitívny pohľad na seba samého súvisí s pozitívnym pohľadom na svet. Miera starostí však s prežívaním psychickej pohody nesúvisí. Možno ide o schopnosť raných adolescentov nenechať sa znechutiť starosťami. Možno ide o charakteristiku psychickej pohody, ktorej kvalita nie vždy súvisí s nepriaznivými životnými podmienkami.

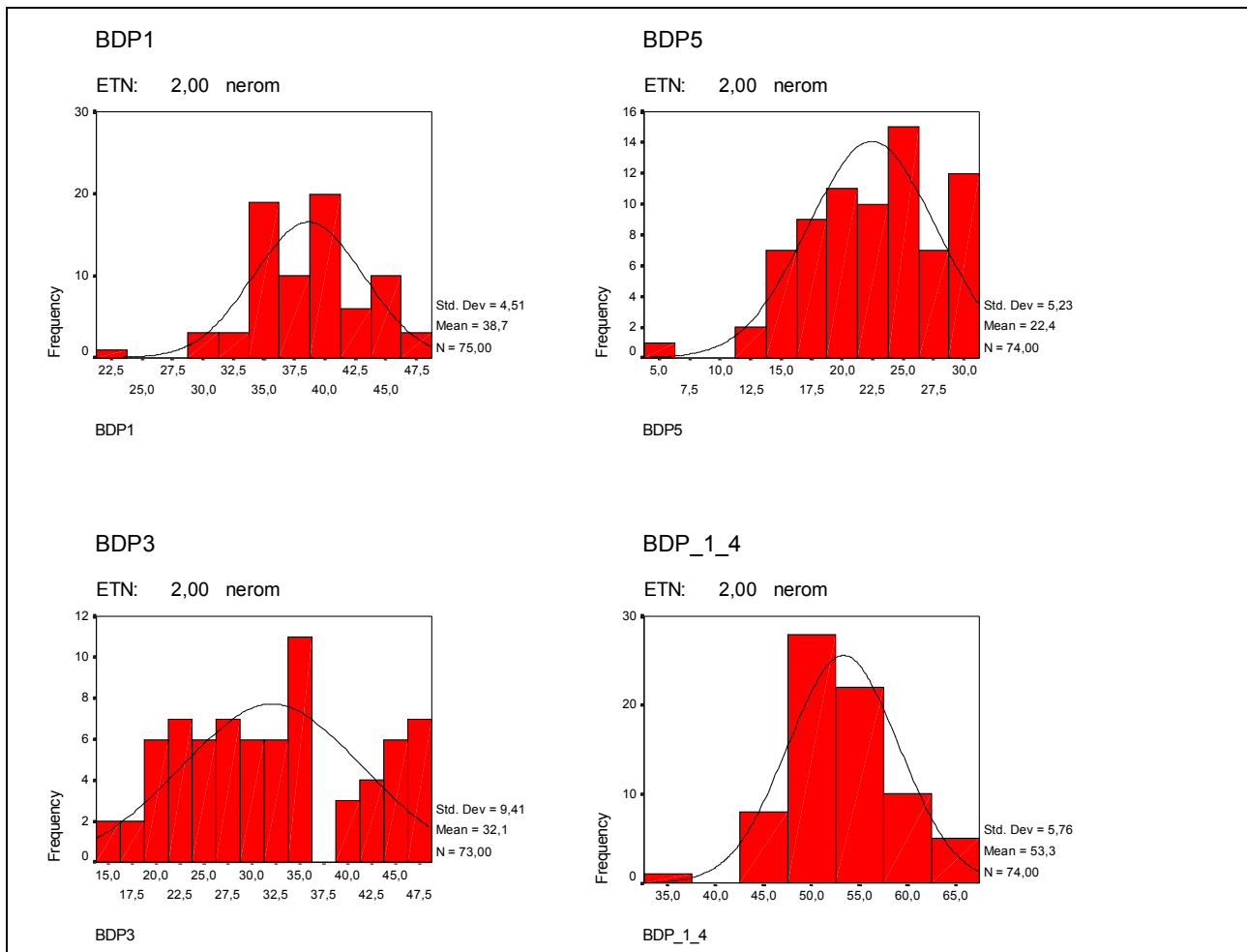
Obrázok 1

Rozloženie výsledkov v subškálach dotazníka BDP pre Rómov

Obrázok 2

Rozloženie výsledkov v subškálach dotazníka BDP pre ne-Rómov

Tabuľka 1

Zloženie výskumného súboru rómskych žiakov podľa oblasti

	Absolútne početnosti	Relatívne početnosti
Jarovnice	24	30,8
Zlaté Klasy	18	23,1
Stráne pod Tatrami	12	15,4
Rakúsy	9	11,5
Handlová	6	7,7
Podunajské Biskupice	6	7,7
Plavecký Štvrtok	3	3,8
Spolu	78	100,0

Tabuľka 2

Zloženie výskumného súboru nerómskych žiakov podľa oblasti

	Absolútne početnosti	Relatívne početnosti
Zlaté Klasy	9	12,0
Handlová	24	32,0
Podunajské Biskupice	32	42,7
Plavecký Štvrtok	10	13,3
Spolu	75	100,0

Tabuľka 3

Výsledky faktorovej analýzy v skupine rómskych žiakov

	Uvedomovanie si problémov	Pozitívny postoj k životu Sebaocenenie		Depresívne naladenie
BDP3 (19)	,768			-,175
BDP3 (20)	,700		,327	-,317
BDP3 (18)	,664			,243
BDP3 (23)	,626	,119		,201
BDP3 (24)	,604		-,135	
BDP3 (21)	,595	-,108	-,220	,268
BDP3 (22)	,493	,118	-,333	,342
BDP1 (1)	,462	,449	-,395	
BDP1 (3)	-,172	,728	-,120	
BDP1 (7)	,125	,708		
BDP1 (6)		,599		,202
BDP1 (5)	-,273	,587		,108
BDP1 (8)	-,101	,567	-,562	
BDP1 (4)		,548	,160	-,215
BDP4 (10)	,159	,546		
BDP1 (2)	,258	,468	,425	-,226
BDP4 (9)	-,313	,408	,388	,245
BDP4 (11)		,353	,649	,163
BDP5 (12)		-,200	,472	,249
BDP3 (17)	,248		-,414	,119
BDP5 (16)		,131	,141	,707
BDP5 (14)		-,214		,663
BDP5 (15)	,146	,285		,524
BDP5 (13)		-,254		,280
% Variancie	17	14	8	8
Cronbach alfa	0,79	0,77		0,46

Vysvetlivky:

BDP1 – Pozitívny postoj k životu
BDP3 – Uvedomovanie si problémov

BDP4 – Sebaocenenie
BDP5 – Depresívne naladenie

Tabuľka 4

Výsledky faktorovej analýzy v skupine nerómskych žiakov

	Uvedomovanie si problémov	Depresívne naladenie	Pozitívny postoj k životu Sebaocenenie	Pozitívny postoj k životu Sebaocenenie
BDP3 (23)	-,801	-,142	,130	
BDP3 (19)	-,783	-,142		
BDP3 (18)	-,762	,191		
BDP3 (22)	-,720			-,116
BDP3 (17)	-,639		,139	,292
BDP3 (20)	-,620		-,149	,111
BDP3 (21)	-,475		-,290	,118
BDP3 (24)	-,448		,342	-,125
BDP1 (4)	,248		,177	,242
BDP4 (10)		-,177	,769	
BDP1 (1)			,712	,304
BDP1 (7)			,686	,296
BDP1 (6)		,155	,629	,129
BDP1 (8)	,211		,504	-,128
BDP4 (9)	-,103	,200	,424	,126
BDP5 (15)	-,141	,789	-,145	
BDP5 (16)		,703		,241
BDP5 (14)	-,130	,693	,246	-,286
BDP5 (13)	,169	,644	,103	
BDP5 (12)	,129	,642		
BDP1 (3)	-,200			,759
BDP1 (2)		-,104	,226	,681
BDP1 (5)			,149	,611
BDP4 (11)	,253	,336	-,208	,499
% Variancie	19	10	15	7
Cronb. alfa	0,83	0,75	0,75	

Tabuľka 5

Výsledky testu normality rozloženia v súbore rómskych adolescentov

	Kolmogorov-Smirnov	Df	Sig.
BDP1	,139	78	,001
BDP4	,198	78	,000
BDP5	,087	77	,200
BDP3	,085	78	,200
BDP1+4	,113	78	,015

Vysvetlivky: df – stupne voľnosti; Sig – miera štatistickej významnosti

Tabuľka 6

Výsledky testu normality rozloženia v súbore nerómskych adolescentov

	Kolmogorov-Smirnov	Df	Sig.
BDP1	,089	75	,200
BDP4	,136	74	,002
BDP5	,077	74	,200
BDP3	,096	73	,090
BDP1+4	,107	74	,036

Tabuľka 7

Korelácie subškál BDP u rómskych žiakov

	BDP4	BDP5	BDP3	BDP_1_4
BDP1	,465***	-,032	,160	,960***
BDP4	-	,089	-,046	,695***
BDP5		-	,264*	,002
BDP3			-	,115

*** - Korelácia je významná na úrovni 0,001

* - Korelácia je významná na úrovni 0,05

Tabuľka 8

Korelácie subškál BDP u nerómskych žiakov

	BDP4	BDP5	BDP3	BDP_1_4
BDP1	,582***	,232*	-,075	,968***
BDP4	-	,261*	-,156	,769***
BDP5		-	-,119	,268*
BDP3			-	-,119

Tabuľka 9

Rozdiely medzi skupinami detí v subškálach BDP

	rómski žiaci		nerómski žiaci		U
	AM	SD	AM	SD	
BDP1	37,2692	7,0906	38,6533	4,5067	2762,000
BDP4	14,5128	2,7763	14,6892	1,7898	2811,000
BDP5	19,4545	5,1696	22,4324	5,2345	1942,500***
BDP3	27,1795	9,7538	32,0685	9,4124	2140,500**
BDP1+4	51,7821	8,7351	53,3108	5,7575	2694,000

Tabuľka 10

Rozdiely medzi skupinami chlapcov v subškálach BDP

	rómski chlapci		nerómski chlapci		U
	AM	SD	AM	SD	
BDP1	37,5769	4,8512	39,1750	5,0479	433,500
BDP4	14,4231	2,0818	15,0000	1,9057	422,000
BDP5	18,1923	4,3361	22,7692	6,0283	268,000***
BDP3	26,0000	10,3576	34,2821	10,1098	292,000**
BDP1+4	52,0000	6,0000	54,1282	6,3709	419,00

Tabuľka 11

Rozdiely medzi skupinami dievčat v subškálach BDP

	rómske dievčatá		nerómske dievčatá		U
	AM	SD	AM	SD	
BDP1	37,1154	8,0187	38,0571	3,7803	898,000
BDP4	14,5577	3,0832	14,3429	1,6078	740,500
BDP5	20,0980	5,4745	22,0571	4,2353	711,000
BDP3	27,7692	9,4860	29,5294	7,9477	835,000
BDP1+4	51,6731	9,8751	52,4000	4,9182	897,000

Literatúra

- BLATNÝ, M. (2001). Osobnostní determinanty sebehodnocení a životní spokojenosti: mezipohlavní rozdíly. *Československá psychologie*, 45, 385 – 392.
- DŽUKA, J. – DALBERT, C. (1997). Model aktuálnej a habituálnej subjektívnej pohody. *Československá psychologie*, 41, 5, 385 – 398.
- DŽUKA, J. – FLAMMER, A. – GROB, A. – NEUENSCHWANDER, M. (1993). Výskum psychickej pohody u slovenských a švajčiarskych adolescentov pomocou bernského dotazníka psychickej pohody (BDP) – výsledky predvýskumu. *Československá psychologie*, 28, 4, 309 – 322.
- DŽUKA, J. (1995). Faktorová analýza modifikovanej verzie Bernského dotazníka subjektívnej pohody (BDP). *Československá psychologie*, 6, 512 – 522.
- DŽUKA, J. (2002). Vývoj a overenie validity škál emocionálnej habituálnej subjektívnej pohody (SEHP). *Československá psychologie*, 3, 234 – 250.
- DŽUKA, J. (2004). Kvalita života a subjektívna pohoda – teórie a modely, podobnosť a rozdiely. In Džuka, J. (Ed.). *Psychologické dimenzie kvality života*. Prešovská univerzita v Prešove 2004, dokument umiestnený na <http://www.pulib.sk/elpub/FF/Dzuka3/index.htm> od 29.6.2004, 42 – 54.
- KEBZA, V. – ŠOLCOVÁ, I. (2003). Well-being jako psychologický a zároveň mezioborově založený pojem. *Československá psychologie*, 47, 4, 333 – 345.
- KOTEKOVÁ, R. (1998). Etnický kontext sociálnych kompetencií – sociálna akceptácia rómskych detí v škole. *Psychológia a patopsychológia dieťaťa*, 33, 2, 119 – 134.
- KOVÁČ, D. (1996). *Dotazník Svetovej zdravotníckej organizácie týkajúci sa kvality života WHOQOL-BREF*. Bratislava : Výskumný ústav experimentálnej psychológie SAV.
- KOVÁČ, D. (2001). Kvalita života – naliehavá výzva pre vedu nového storočia. *Československá psychologie*, 43, 34 – 44.
- KOVÁČ, D. (2003). Quality of life: A paradigmatic challenge to psychologists. *Studia psychologica*, 45, 2, 81 – 100.

KOVÁČ, T. – KURUC, S. (2002). Quality of life: Some personality aspects in relation to data measured by the WHOQOL – BREF. *Studia psychologica*, 44, 235 – 242.

LAŠEK, J. (2004). Subjektivní životní spokojenost u tří věkových skupin respondentů. *Československá psychologie*, 48, 3, 215 – 223.

MACEK, P. – BLATNÝ, M. – OSECKÁ, L. (1999). Zdroje sebehodnocení a životní spokojenosti: osobnost a strategie zvládnání. *Československá psychologie*, 43, 5, 385 – 394.

MAREŠ, J. (2005). Kvalita života a její proměny v čase u téhož jedince. *Československá psychologie*, 49, 1, 19 – 33.

ŠOLCOVÁ, I. – KEBZA, V. (2005). Prediktory osobní pohody (well-being) u reprezentativního souboru české populace. *Československá psychologie*, 49, 1, 1 – 8.